

מ יחמת-איתנים מתחוללת עתה, בכל עוצמתה. במהלכה מופעלים עיתונאים ושוטרים, פרקליטים וספרסרים הצדדים הלוחמים הם שר-המישטרה שלמה הילל ונגיד בנק ישראל משה זנבר, כאשר העילה היא תביעתו של זנבר להפלתו של הסוחר יוסף טוינה, שהוא — במיקרה — גיסו של שלמה הילל. שני הצדדים גם יחד אינם נרתעים מכל אמצעי במלחמה זו, כאשר הסובלים ממנה הם עשרות אלפי משקיעים, בעלי איגרות-חוב צמודות בן ערך נקוב של שני מיליארד לירות בערך. בתחילת חודש אפריל השנה הטיל ניצב מישנה בנימין זינגל, ראש ענף-חקירות ב מישטרת ישראל, משימה חדשה על אחד מטובי חוקריו, אלכסנדר בן-אהרון. לפי המידע שהגיע למישטרה מבנק ישראל, עוסקים סוחרים פרטיים בקניית תעודות מילוח-היחסון 1971 מבעלי-האיגרות החרי קיים, למרות שבנק ישראל הודיע כי אסור לקנות או למכור תעודות אלו, ורק בעליהן המקוריים רשאים לתחזיק בהן. בהתאם למידע שמסר בנק ישראל ל- מישטרה, הצליח אחד הסוחרים, "לשכנע" סניף גדול של בנק מכובד בתל-אביב, לקנות ממנו במרוכז תעודות אלו, שהסוחר קנה מבעליהן. הבנק היה מעביר את תעודות לבנק ישראל לפידיון, כאילו קנה אותן ישירות מבעליהן החוקיים, תוך כדי קת זהות הבעלים.

בנק ישראל גילה את הפרשה, כאשר התברר כי תעודות-היחסון גנובות נישדו עלידי בנק ישראל, וכן כשהתברר לו כי למרות האיסור, ממשיכים הסוחרים לרכוש את התעודות הללו מידי בעליהן. בן-אהרון פתח בחקירה, והישקל גילה כי אכן, אותו סניף רוכש כמויות גדולות של תעודות-היחסון בלי לבדוק, והכל מלקוח אחד של הסניף, הקשור עימו לרוב בעיסקי ניירות-ערך. כאשר התברר לבן-אהרון כי בנק ישראל צודק, עצר לחקירה את עובדי הסניף ועימם את הלקוח. אולם רק לאחר שנפתח תיק רישמי, והושלמה החקירה, התברר למישטרת ישראל כי הכניסה ידה לקן של צרעות. שכן, הלקוח הגדול היה היבואן הידוע יוסף טוינה, שהוא גיסו של שר-המישטרה שלמה הילל.

רווח גבוה

ושחור

מ אז החלו אזרחי ישראל מקבלים את תעודות היחסון ואת המילוחות למיניהן, נהגו רבים, שנוקפו למזומנים, למכור את התעודות. לתעודות היה שער שנקבע לפי משך הזמן שיש להמתין עד למועד פידיון התעודה. ככל שהתקרב מועד הפידיון, עלה מחיר התעודה. על-מנת למנוע ממקבלי התעודות למכור ולהזרים את התמורה לשוק, החליט בנק ישראל כי הסדרות החדשות של המילוחות, משנת 1971, יהיו אסורות במכירה.

על כל תעודה נכתב בהדגשה: "תעודה זו אינה סחירה", ולכל תעודה צורף בנק ישראל איגרת, שבה קבע כי "חוקת כי מילוח אינו מתיר מכירה או קניה של תעודות, בכוחה שתחזיק בתעודה עד למועד פידיונה. בהתאם לכך נקבע בתקנות, כי תשלום הריבית ופידיון תהיה ייעשו אך-ורק לבעלים הרשומים. לאחר זיהויים, קודם שיצאה תקנה זו, עסקו בקניית התעודות גופים שונים, באמצעות סוחרים מיוחדים שקנו את התעודות. בשנים הראשונות למיסחר בתעודות התנהל המיסחר בשוק הפתוח, והן נמכרו במחיר של עד 40% משהוין הנקוב. מחיר נמוך זה היה בבחינת עושק לבעלי-התעודות, ואחרי כמה שנים טובות תחליט האוצר להסדיר את המיסחר בתעודות הללו בבורסה-לניירות-ערך.

הסוחרים היו מוכרים את התעודות ל-משקיעים מוסדיים תמורת עמלה, המשקיע ראה ברכישה עיסקה פיננסית, שבה הרוויח על ההפרש בין מחיר הקנייה למחיר הי-פידיון, ועוד הרוויח מכך, כי בקנייתו תעדי זה בשווי נקוב של 100 במחיר נמוך מ-100, הוא יכול לזכות אף תהפוך כחפסד, לצורך מסי-הכנסה. במשך השנים צצו עשרות סוחרים שי

התדיעשורה מחפה על גיסו של העשר

מאת

יגאל לביב

הגיס הסוחר הגדול יוסף טוינה, המייבא סירטי-פילס מיפאן ומוצרי-חשמל רבים, שהוא גיסו של שר-המישטרה שלמה הילל, התלבש על תעודות היחסון הפרובלמטיות, שבעליהן קשים לאיתור, הרוויח באמצעותן מיליוני לירות.

קנו תעודות, ותבולטים בהם הם כנלי, הטראסט הכללי, מאטאל, דיין, נווה, אימון, בן-ארויה, סמו, גבאי, דניאל, מול טוב, וכן פור בחיפה.

כוונה שביום הפידיון ילכו עם המוכר לפי דות את התעודה, וכך יקיימו את החוק פחות או יותר. הסוחרים שילמו לבעלי-התעודות, עם התחלת חלוקתן בשנת 1972, מחיר של 60% לחיסכון ו-40% לביטחון, ממחיר הפידיון שהיה 140%-130% מן הי-ערך הנקוב.

באוקטובר 1974 החל פידיון של הי-תעודות האסורות במיסחר, ומשך כמה חודשים היו הסוחרים מזמינים אליהם את הבעלים הרשום, משלמים לו עמלה של 40 לירות תמורת הליכתו עימם לבנק וי-פידיון התעודה עבור הסוחר. הסוחר עצמו ייצג משקיעים שהשקיעו את כספם (שחור, לרוב) בקניית התעודות הללו. כיוון שריש-מית היו התעודות אסורות במיסחר, הרי הן נמכרו במחיר נמוך והכניסו לקונים רווח של 40% עד 60% תוך שנתיים. והכל שחור, כמובן.

המיליונים

של הגיס

ה יונן של תעודות-היחסון הללו (סיד-רח 3), התברר כי מצטברות תעודות הי-קרויות פרובלמטיות. היינו, קשה היה לי-אחר את בעליהן ולא ניתן היה לפדותן, כאן נכנס לתמונה יוסף טוינה, גיסו של שר-המישטרה. הוא החל קונה מן הסוחרים את התעודות הפרובלמטיות הללו, וי-שילם להם במקום מחיר הפידיון המיידי של 213 נקודות, מחיר של 150 נקודות, טוינה היה מוסר את התעודות לסניף של הבנק הגדול בכיכר-מלכ-ישראל, שפקידיו קיבלו אותן מבלי לבדוק כדרוש את זהות המוסר והאם המוכר הוא הבעלים הרשום. הסניף היה פודה את התעודות הללו ב-בנק ישראל, ומוסר את התמורה לטוינה, שצעה כך קרוב ל-50% רווח תוך כמה ימים, על כל איגרת שקנה.

על-מנת לקבל מושג על היקף המחזור: ביום שבו עצר בן-אהרון לחקירה את טוי-נה ואת עובדי הבנק, הוא החרים גם את התעודות הפרובלמטיות שנמסרו לבנק לי-פידיון אותה שעה. הן היו בערך פידיון של 10 מיליון לירות.

מאז נודעה זהותו של הסוחר, החלו מכבשים שונים לפעול. המישטרה הכינה חוות-דעת משלה, הקובעת כי אין כל עברי-רה פלילית במה שעשה טוינה, וזאת מכמה סיבות. ראשית, האיסור של בנק ישראל הוא סחרי-שניים, אין קביעה לעונש שי-ייתן לעובר על ההוראה, ולכן אין להעי-ניש את טוינה.

שנית, על התעודה כתוב רק כי היא "לא סחירה", ולמונח זה פירושים רבים. לדעת המישטרה, אין המונח אוסר על צד שלישי להחזיק בתעודה תמורת תשלום, כאשר הפידיון נעשה על-ידי המקבל הי-מקורי וכאשר לא נעשתה כאן כל הונאה. כנגד חוות-הדעת זו גרס בנק ישראל, כי יש כאן עבירה פלילית, שהרי גם מנהלי וראשי בנק פוינטוואנגר הועמדו בשעתו לדין על עבירות על הוראות בנק ישראל. להיטותו של בנק ישראל לפעול נגד טוינה והשפעה, אולי, מהתקפתו של שר-המישטרה שלמה הילל על נגיד בנק ישר-אל, לפני כשיבעה חודשים. הילל תקף אז בחריפות את זנבר, המטיף לאחרים להדק את החגורה והוא עצמו אינו משמש דוגמה אישית. זנבר, הוזכר את תוקפיו כמו פיל, החליט למצות את הדין עם טוינה, למרות חוות-הדעת של פרקליטי המישטרה.

כאשר נוכח זנבר כי המישטרה מעכבת הגשת כתבי-אישום נגד טוינה, הודיע כי לא יקנה את התעודות שנחפסו אצלו, דבר שיגרם לטוינה הפסד כספי ניכר. כן החל הנגיד במסע בעיתונות נגד המישטרה וי-סחרי-התעודות, כשהוא מספר לעיתונאים כי הסוחרים קונים איגרות גנובות ועושים את הלקוחות.

כתוצאה מצעד בנק ישראל, הודיעו כל הבנקים על סירובם לקנות תעודות אלו גם מבעליהן המקוריים, מחשש שינקו תעודה גנובה או לא מבעליה האמיתיים, ויעברו עבירה פלילית. הבנקים הודיעו כי יקנו רק תעודות של סוחרים הקשורים עימם ומוכרים להם, ואשר התעודות שלהם חופקי-דו בבנק לפני המועד.

בנק ישראל הגיב בהוראה לבנק-הדואר, לקנות את התעודות, וזאת לאחר שהמוני בעלי-התעודות שלא יכלו למכור לבנקים, הסתערו על סניף בנק ישראל בתל-אביב כדי למכורן שם.

המאבק בין זנבר להילל, על גורל הגיס, טרם הוכרע. בינתיים צופים בו עשרות אלפי מקבלי התעודות, כאשר תוצאות הי-תעודה יכולות להעלות או להוריד את שער התעודה שבידיהם. גורל חסכוניותם של עשרות-אלפי אזרחים נתון בידי הנגיד — לשבט או לחסד.